

Barbara Kryda

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w latach 1986-1989

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 24, 137-142

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z ŻYCIA TOWARZYSTWA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA LITERACKIEGO IM. ADAMA MICKIEWICZA W LATACH 1986-1989

W pierwszej kadencji nowego stulecia działalności Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza kontynuowano stałe formy pracy w zmiennych uwarunkowaniach, które cechowały się na ogół trudnościami finansowymi, w niektórych przypadkach również organizacyjnymi.

Towarzystwo liczy obecnie 36 oddziałów; liczba członków w roku 1988: 1892 osób, w tym 9 członków wspierających i 16 członków honorowych. W roku 1987 powstał nowy Oddział w Suwałkach i wygląda na to, że zaspokaja on rzeczywiste potrzeby środowiska; poważne problemy wewnętrzne (organizacyjne) wystąpiły na terenie Oddziałów Częstochowskiego i Piotrkowskiego — wydaje się, że będzie je można przełamać poprzez częściowe „odmłodzenie” zarządów Oddziałów w nowych wyborach i staranie o bliższe zintegrowanie środowiska polonistycznego (nauczycielskiego) w terenie. W omawianym okresie wszędzie występowały — większe lub mniejsze — trudności. W ich świetle można postawić dość generalne pytanie: rozszerzać czy kameralizować pracę Towarzystwa? Ważne jest bowiem szukanie dróg do podtrzymywania czy odrodzenia zainteresowania kulturą literacką szerszego kręgu odbiorców naszych akcji, ale można też widzieć sprawę odmiennie — w perspektywie pogłębienia charakteru naszej pracy i jej „kameralizacji”, z ograniczeniem do istotnie zainteresowanych literackim profilem działalności.

ODCZYTY

W sytuacji, gdy nie mamy sprawozdań za cały rok 1989, możemy jedynie przedstawić liczbę odczytów za drugie półrocze roku 1986 (199 odczytów), rok 1987 (342), rok 1988 (365) i pierwsze półrocze roku 1989 (101). Ostatni rok wykazuje, jak widać, drastyczny spadek akcji odczytowej. Sprawozdania uwidaczniają, jak zawsze, duże różnice między poszczególnymi Oddziałami: nieliczne środowiska praktycznie martwe, takie, które mają na swoim koncie 1-2 odczyty, oraz takie, którym udaje się mimo wszystko działać niezwykle intensywnie, głównie poprzez akcje odczytowe o charakterze popularyzacyjnym w środowisku młodzieży szkolnej — we współpracy z miejscowymi domami kultury czy bibliotekami wojewódzkimi. Oczywiście nie ma mowy o wydawaniu ocen. Ważną rolę odgrywa bowiem w wielu wypadkach kwestia

finansów: zmiana zasad finansowania pracy Towarzystwa w warunkach kryzysu (dotowanie nie ogólnej działalności, ale tematycznej), utrudnienia organizacyjne wykorzystywania dostępnych nam środków (choć ostatnio na odczyty związane z epoką romantyzmu i współczesną takie środki są). Występuje ponadto stale rosnąca dysproporcja między wzrastającymi kosztami urządzania prelekcji (mimo nie zmienionych stawek za odczyty) a przydzielanymi Towarzystwu środkami. Gdy uwzględnimy jeszcze nie opłacane składki, nie wykupywany „Rocznik”, zauważymy, że wszystko to rysuje dość dramatyczną sytuację naszego Towarzystwa. Zasluguje ona na wnikliwą dyskusję i podjęcie środków zaradczych.

EDYTORSTWO

Po śmierci śp. Marii Grabowskiej na prośbę prezydium Zarządu Górnego kierownictwo działu wydawniczego przejął Stanisław Makowski. Rytmiczna praca zespołu wydawniczego doprowadziła do tego, że ukazały się numery „Rocznika”: XX (jubileuszowy), XXI (poświęcony Kraszewskiemu), XXII (poświęcony Zjazdowi Wrocławskiemu). W serii Towarzystwa wyszła w 1986 r. książka M. Ingłota o komediach A. Fredry, w 1987 praca zbiorowa pod red. S. Frybesa o problemach życia literackiego w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX w., w 1988 r. E. Paczoskiej o krytyce literackiej pozytywizmu. Mimo przejściowych trudności postępuje praca nad zbiorowym wydaniem *Dzieł Mickiewicza* (oddano do druku pierwszych pięć tomów). W Oddziale Warszawskim wychodzą kolejne tomiki Małej Biblioteki, w Oddziale Tarnowskim wydano zeszyt wykładów z sesji naukowej poświęconej K. Brodzińskiemu, w Krakowie i Poznaniu podjęto druk pokłosa sesji naukowych organizowanych przez Komisję Krytyki Literackiej. Tom poświęcony historii Towarzystwa autorstwa S. Fity (Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. 1886-1986) jest już w produkcji w Ossolineum.

DZIAŁALNOŚĆ ZARZĄDU GŁÓWNEGO

a) W roku 1986, w momencie gdy stworzone zostały na szczeblu międzynarodowym odpowiednie warunki do naprawy wieloletnich przemilczeń i zniekształceń w dziedzinie m. in. kultury literackiej, Towarzystwo nasze powołało wewnętrzną komisję, która na podstawie zwróconej do wszystkich środowisk polonistycznych ankiety opracowała *Memoriał w sprawie tzw. „białych plam” w polskiej kulturze*. Scharakteryzowano w nim nie tylko aktualną sytuację, ale również plan konkretnych działań koniecznych do podjęcia tak w stosunkach ze Związkiem Radzieckim jak — co może czasem ważniejsze — w wewnętrznej polityce kulturalnej naszego państwa. Memoriał ten spotkał się z aprobatą i akceptacją Komitetu Nauk o Literaturze PAN. Zarząd Główny Towarzystwa przesłał ten dokument przedstawicielom władz

państwowych (uzyskaliśmy na niego odpowiedź Przewodniczącego Rady Państwa). Na wniosek członków Towarzystwa przesłaliśmy kopię memoriału do wszystkich Oddziałów.

Towarzystwo nasze wsparło również inicjatywę Ossolineum, dążącą do scalenia rozbitego zbioru lwowskiego i pełniejszej rewindykacji literackich poloników, nie wykorzystanych (czy niszczących) na terenie Związku Radzieckiego.

b) Dla Polskiej Akademii Nauk Zarząd Główny Towarzystwa opracował obszerną ekspertyzę (opinię) dotyczącą sytuacji w środowisku polonistycznym. Ujęto w niej szczegółowo problemy promocji kadry naukowej, stanu bibliotek, dostępu do literatury obcej, swobodnego przepływu informacji, warunków badań, możliwości publikacji i in.

c) Powstała w ostatnich latach Komisja Dydaktyczna Towarzystwa opracowała opinię dotyczącą programów nauczania języka polskiego i sytuacji nauczycieli—polonistów. Opinię tę złożono w Ministerstwie Edukacji Narodowej (uzyskaliśmy podziękowanie za nią od ministra Fisiaka). Wystąpiliśmy o przyjęcie przez ministra delegacji Zarządu Towarzystwa i Komisji Dydaktycznej w celu dokładniejszego przedstawienia wybranych kwestii. Wizyta odbyła się w dn. 14 VI 1989 r. Nasuwa się pytanie, w jaki sposób należałoby zareagować na nową perspektywę wynikającą ze zmian rządowych, otwierających, być może, nową sytuację przed polską szkołą?

d) Prezes Towarzystwa, prof. Zdzisław Libera, brał udział kilkakrotnie w zebraniach poświęconych tragicznemu problemowi szczątków ostatniego króla Polski, Stanisława Augusta Poniatowskiego. Na tych zebraniach (w tym u ks. prymasa Józefa Glempa) wyrażał opinię naszego środowiska, opowiadając się za sprowadzeniem do Polski prochów króla i odpowiedniego ich uczczenia.

e) Towarzystwo nasze przyłączyło się do Komitetu Porozumiewawczego zorganizowanego przez SARP i Stowarzyszenie Filmowców Polskich, w celu bliższej współpracy stowarzyszeń twórczych i naukowych. Przedstawiciele Zarządu brali udział w dyskusji o stowarzyszeniach, w dyskusji o kulturze, z której wnioski zostały przekazane do Komisji Okrągłego Stołu i wykorzystane w dyskusji o cenzurze.

f) Pomyślny finał uzyskały starania (wznowione po 1986 r.) o wybicie medalu 100-lecia Towarzystwa. Uzyskano na ten cel dotację z Ministerstwa Kultury, zgodę na pierwotną wersję napisu, i oto — z opóźnieniem tylko 3-letnim — będziemy mogli wyróżnić medalem zasłużonych działaczy Towarzystwa. Rozpisaliśmy do Oddziałów prośbę o zgłoszenia imiennych kandydatur — decyzje o przyznaniu medalu będą należały już do nowego Zarządu.

g) W jesieni 1988 r. zorganizowano — przy wydatnej pomocy Oddziału Bielsko-Biała — spotkanie prezesów w Oświęcimiu. W części naukowej

spotkania odczyty wygłosili prof. Henryk Markiewicz (o kierunkach we współczesnej nauce o literaturze), prof. Zdzisław Libera (o sytuacji w polskich badaniach literackich i roli, jaką tu mogłoby odegrać nasze Towarzystwo) oraz prezes oddziału Bielsko-Biała, Jan Lachendro (o tradycjach kulturalnych ziemi oświęcimskiej). W części drugiej spotkania, mimo zagajenia prof. Libery i dra Wojciechowskiego, a także przesłanych wcześniej uczestnikom spotkania tez, nie podjęto szerzej, niestety, najważniejszego dla istnienia Towarzystwa problemu: profilu naszego działania na lata drugiego stulecia w zmieniającej się sytuacji społecznej, politycznej i gospodarczej. Temat ten jest wciąż niezwykle ważny i oczekuje opracowania. Spotkanie oświęcimskie zdominowała kwestia sytuacji polonistyki szkolnej, z którą związana jest przeważająca część członków naszego Towarzystwa. Dyskutowano o sprzedaży „Roczników” i sprawie odznaki honorowej Towarzystwa; w sprawie profilu i form działalności na przyszłość szczegółowe sugestie na aktualny Zjazd zobowiązali się przygotować koledzy Jerzy Poradecki, Zenon Uryga i Ryszard Wojciechowski.

h) W sferze działań na rzecz edukacji wymienić należy odczyty wygłaszane przez członków naszego Towarzystwa na zebraniach i konferencjach polonistów na temat sposobów nauczania, interpretacji tekstów literackich w szkole, typu kultury humanistycznej, jaką należałoby odrodzić we współczesnej pedagogice, oraz rozwijania kompetencji i twórczej roli nauczycieli. Dużą rolę odegrały tu dwa kolejne plenery Komisji Dydaktycznej, zorganizowane przez Olsztyński Oddział Towarzystwa w Jażdżówkach pod Hławą (na drugim z nich przygotowano materiał do rozmów z Ministrem Edukacji). Kontynuacją tej pracy ma być w bieżącym roku jesienna sesja poświęcona podręcznikom szkolnym, do zorganizowania której zobowiązało się środowisko poznańskie.

W maju 1987 r. odbyło się wspólne zebranie prezydium Zarządu Głównego Towarzystwa z redakcją „Polonistyki”, na którym podjęto dyskusję o profilu czasopisma (poprzez ocenę jego ostatnich trzech roczników) oraz wysunięto wnioski dotyczące potrzeb w zakresie treści merytorycznych pisma i charakteru związków, jakie z nim łączy Towarzystwo.

We współpracy z red. E. Marcinkowską (IV program oświatowy PR) udało się doprowadzić do powstania kilku nagrań dla Polskiego Radia, popularyzujących działalność TLiAM. Wydaje się, że należałoby dążyć obecnie do szerszego wykorzystywania środków masowego oddziaływania (zwłaszcza w zmienionych warunkach politycznych) dla rozwijania zainteresowania opinii publicznej kulturą i literaturą polską.

KOMISJE TLiAM

W omawianym okresie działały trzy komisje Towarzystwa; każda z nich ma nieco inny charakter. Komparatystyczna — niezbyt liczna, pod opieką prof.

J. Kulczyckiej-Saloni skupia się przy Zarządzie Głównym. Organizowała ona zebrania naukowe, koordynując prace polskich komparatystów (opracowują oni aktualnie bibliografię komparatystyki polskiej). Członkowie Komisji Komparatystycznej utrzymują związki z międzynarodową instytucją AILC i biorą udział w międzynarodowych zjazdach komparatystów. Komisja Krytyki Literackiej powstała w sytuacji zawieszenia Związku Literatów Polskich, ale zakorzeniła się w strukturze TLiAM, wpływając istotnie na charakter pracy niektórych Oddziałów (istnieje przy Oddziałach: Warszawskim, Poznańskim, Krakowskim, Łódzkim, Gdańskim, Wrocławskim). Prowadzi bardzo żywe i licznie uczęszczane zebrania oraz poważne sesje naukowe. Powstanie Stowarzyszenia Pisarzy Polskich wpłynie zapewne na odejście wielu jej członków do macierzystej organizacji; na zebraniu organizacyjnym SPP wyrażono podziękowanie dla TLiAM za umożliwienie poprzez Komisję Krytyki Literackiej działalności krytykom w trudnym politycznie okresie. Komisja Dydaktyczna wynikła z inicjatywy rozbudzonych w środowisku dydaktyków uniwersyteckich. Jej założeniem jest integracja środowisk (Warszawy, Poznania, Krakowa, Wrocławia, Olsztyna, Lublina) polonistów, związanych z różnymi instytucjami. Centrum Komisji znajduje się w Krakowie przy Wyższej Szkole Pedagogicznej (przewodniczy doc. Z. Uryga), ale w jej Zarządzie są przedstawiciele różnych ośrodków. Formą pracy Komisji Dydaktycznej są coroczne spotkania wszystkich jej członków na kilkudniowych sesjach.

KONTAKTY Z MINISTERSTWEM KULTURY

Rozpoczęte w latach 1984-1985 wizytą w Radzie Kultury u jej przewodniczącego, prof. B. Suchodolskiego, owocują nadal pomocą finansową Ministerstwa Kultury dla konkretnych działań: wybicie medalu, urządzenie cyklu odczytowego związanego z 70-leciem niepodległości (na przełomie 1988 i 1989 r. w Warszawie) i tzw. dekadą Mickiewiczowską, z uwzględnieniem szerokiego tła polskiego romantyzmu (w tej dziedzinie środki finansowe są jeszcze do pilnego wykorzystania). W ramach tej współpracy rysuje się dla Towarzystwa rzeczywista szansa wpływu na różne formy działań związanych z polską kulturą literacką — dla realizacji już przez nowo wybrany Zarząd Towarzystwa. W grę mogą wejść inicjatywy wydawnicze, odczyty, konkursy dla młodzieży szkolnej (recytatorskie, wypracowań i in.).

KONTAKTY Z CZŁONKAMI HONOROWYMI I POLONIA

Przekazano bezpośrednio dyplomy członków honorowych Towarzystwa, przyznane na zjeździe wrocławskim, polonistom zamieszkałym w Polsce oraz

Sante Graciottiemu, Karlowi Dedecjusowi i Siemionowi Łandzie w czasie ich pobytu w Polsce, co łączyło się również z wygłoszeniem przez nich odczytów dla członków naszego Towarzystwa. Czesław Miłosz odpowiedział na przesłany sobie listownie dyplom i „Rocznik” Towarzystwa z serdeczną bezpośredniością dziękując za ten zaszczyt: „Dzięki za włączenie mnie do Towarzystwa. Jestem w pewnym sensie także szkolarz, więc zgrabnie przynależę i rzeczywiście jestem stale kuszony przez tematy do rozpraw, tyle tajemnic zawartych w historii języka czeka na odważnych. Podwójność, poezji i eseistyki, stale mi towarzyszyła, nie tylko, bo także teksty wręcz fachowe. I uczyłem, w klasie, przez wiele lat, miarkując swój temperament i za głupie odezwania się nie wyrzucając za drzwi...”

W Oddziałach Toruńskim i Poznańskim urządzono spotkania z przedstawicielami Polonii zagranicznej: Marią Niemojewską i Jerzym Pietrkiewiczem. W 1989 r. Zarząd Główny Towarzystwa dokonał próby nawiązania stosunków ze środowiskiem polonijnym w Grodnie — na razie brak odpowiedzi na nasz list; kontynuacja tych starań pozostanie do realizacji dla nowego Zarządu.

ZADANIA NIE WYKONANE

Nie udało się — mimo działań w tym kierunku — doprowadzić do wykończenia projektu i realizacji odznaki honorowej Towarzystwa. Projekt przygotowany przez kolegę z Jarosławia został na spotkaniu prezesów w Oświęcimiu oddany do przeróbki; okazało się, że są z tym większe kłopoty. Również nie zamknięto jeszcze prac nad katalogiem wystawy 100-lecia Towarzystwa, urządzonej w Warszawie w 1986 r., choć pokonane zostały trudności największe i praca jest na ukończeniu.

Barbara Kryda

PROTOKÓŁ ZJAZDU DELEGATÓW TOWARZYSTWA LITERACKIEGO IM. A. MICKIEWICZA W TARNOWIE 23 IX 1989 R. (SKRÓT)

Sprawozdawczo-wyborcza część Zjazdu odbyła się 23 IX (w sobotę) 1989 r. Otworzył ją przewodniczący Zarządu Głównego, prof. Zdzisław Libera, podkreślając znaczenie nowej sytuacji politycznej państwa polskiego dla obrad zjazdowych. Zwrócił uwagę przede wszystkim na dwa aspekty owej sytuacji: na rozszerzenie się pola wolności politycznej i na wzrastającą rolę stowarzyszeń.

Delegaci uczcili chwilą ciszy pamięć członków zmarłych w międzyzjaz-